

EESTI KIRJANDUS

EESTI KIRJANDUSE SELTSI VALJAANNE

TOIMEKOND: J. AAVIK, M. J. EISEN, V. GRÜNTAL, J.
JÕGEWER, A. JÜRGENSTEIN, M. KAMPMANN, A. KITZBERG,
J. LUIGA, W. REIMAN, J. TÕNISSON

ÜHEKSAS AASTAKÄIK

1914

EESTI KIRJANDUSE SELTSI KIRJASTUS

Juhan Leinberg.

Psychopatholoogilised mõjurid „Prohvet Maltsveti“ liikumises 1).

Dr. J. Luiga.

Vaimuhaigete lugemise toimetusel 1912. aastal paistis üks nähtus silma, mis elavalt minu tähelepanemist erutas ning selgituseks materjali koguma ajas.

Nähtus kujuneb järgmiselt: meie rahva hingeelu pinnal ilmuvad teatavates kohtades — „vaimlised koondused“, enamasti ühe isiku ümber, selle isiku algatusel ja mõjul. Nende „koonduste“ hingeliste kontsentratsioonide liidulased panevad oma vaateid ja püüdeid elus maksma suure visadusega, mis tihti vastastiku hootamise abil fanatismuseni tõuseb, ja viivad oma ideed elusse, kui ka elu selle juures kaalule pannakse. Lihtrahva sees sünnivad niisugused koondused suuremal jaol — usu alal. Koonduste ala võib niisama poliitiline või kombeline olla.

Nii asus, et ainult üht näitust nimetada, aasta 10 eest Torma kihelkonnas ühe perekonna ümber liit, kelle liikmed joomise ja suitsetamise jätsid ja igapäevases elus teatud korda ja tõsidust ilmutasid. Liidu naisterahvad seisid kirikus rätita, aga laual rätiga. Oma teguviisi põhjendasid nad väidetega piiblist. Ühe sõnaga: nad seadsid oma elu ja kombed enese poolt välja töötatud ilma vaate alla. Harilikult elatakse aga elu päritud kommete järele, või juhuslikult.

Niisugused liidud ja vaimlised koondused algavad perekondades ja perekonna liikmete läbi, kus isesugune vaimline arenemine tekkinud, kus üksikute vaimuelu kas isesuguste annete või jälle hinge-haiguseliste mõjurite põhjal

1) Kõne peetud E. K. S. koosolekul Tallinnas.

nii muutub, et üksikute ideed kindluse, vankumatuse omandavad, hingelisteks petrifaktideks kujunedes, mille tõttu need ideed teatavate hingeliste seaduste järele teiste ka hariliku loomuga kaasinimeste hingesse kergemini üle lähevad ja ümbruses — algjõuu kohaselt — vähemaid või suuremaid vaimlisi sõõrisid loovad, rahvahulkades hingelisi kaarisi-laenetusi sünnitades.

Mõlemal puhul — s. t. nii ande kui haiguse mõjul tekkinud hingelistel laenetustel — on ikka ideede, mõtete kindlus — nimetame seda usuks enese jõuu ja tõe sisse, — mis algatajate sõnad ja teod kandevoimulikuks, tõhuseks, suggestiivliseks teeb.

Niisugusi koondusi sünnib ja kaob alatasa.

Ligemalt vaadates selgub, et n. n. avalik arvamine, rahvaarvamine, puutugu see arvamine usulisi või poliitilisi või lihtsalt elukombelisi vaateid ja juhtnõõrisid — niisugustest vaimlistest koondustest, koondatud vaimlise energia keskkohtheadest tekib.

Hingeline ökonoomia tingib tähendatud nähtuse: üksik isik tarvitseb valmis vormitud mõtteid, iseseisvalt ainult mõnda ideed luues. Algupäraseid ja uusi mõtteid on inimestel palju vähem kui arvatakse — ja neid on ka vähem tarvis kui arvatakse. Uued on tihti ainult tuttavate mõistete ja väidete hindamised ja mõtete liikumise ja tõhususe jõud, mõtete uus koonduse ja kande võim. Mõtete kande ja koonduse jõuu tekkimise, selle võime kandjate tarvilise iseloomu kohta annab kõnesolev — prohvet Maltsveti — rahvaliikumine rohkelt selgitust.

Inimese elu-usk, tunded ja mõtted, mille järele ta elab ja harilikus elus toimetab, on ainult osalt selle inimese täie arusaamisele põhjendatud. Suuremalt osalt on tegevuse motiivid allpool, väljaspool teadvust, päritud kommete ja loomusundide alale põhjendatud. Ümbrus suggereerib kombed ja arvamised inimestele külge, algsundide mõjul valime mitmesuguste mõjurite hulgast seda, mis meile kõige kasulikumad, sündsamad: meie liitume ühe või teise vaimlise „koonduse“ ümber.

Nii, näituseks, on väide: „inimesed on vennad — on üheõiguslised“ tõendus, mis osalt ainult — selge arusaamise põhjale on rajatud. Ma ei ütle mitte, nagu ei oleks see väide õige. See tõendus on siiski enam suggereeritud, ustud kui mõistetud. Ei ole ühtegi selget tõestust väitele olemas, ega selget mõistuselist kindlust, ja ometi on see väide Europa praeguses elus kõige tähtsamal kohal. Meie

ei saaks kellegile neid väiteid selgelt tõestada, mina vähemalt ei saaks seda mitte — ja ometi võib ta miljonite südames nii kindlaks usuks saada, et riigid ja ka rahvad nende väidete mõjul kujunevad ja uuesti sünnivad.

Usk on eriline meeoleu, mille kaudu mõtted ja arvamisid teovõimulikuks, eluvõimulikuks saavad. Oma väite tõenduseks tutvustan teid Juhan Leinbergiga, kelles meie rahva vaimliste kujude vormimise seadus tüüpusega esineb, seadus, mille najal vaimlised liikumised ja hingelised kaarid kujunevad, niisama meie rahvas kui ka teiste rahvaste juures, niisama meie ajal, kui ka 2000 aastat enne meid.

Meie näeme usuliste — kombeliste koonduste tekkimist Juhan Leinbergi mõjul ja nende energialiste sõõride laienemist ja kahanemist. Meie näeme Juhan Leinbergi liikumise kadumist, sest et, esiteks, liikumise energialik tsentraale eneses palju negatiivlist ollust peitis — Juhan Leinberg oli haiglase meelega isik — ja teiseks, et tähtsamad liikumise tõukajad ja kandjad maalt välja rändasid — välisel sunnil — ning sellega liikumise püsimiselt aluse võtsid. Kõrvalisena väitena esineb meile Juhan Leinbergi liikumises, — parallelismus rahva keele ja rahva usu vahel, rahva keele murrete ja rahva usu vormide vahel.

Usulised vormid ehk sektid on liikuvad nagu rahva keele murded, ja usulisi varjundusi on rahva hingeelu pinnal niisama olemas kui murdeid rahva keeles. Keegi asjaoludega tuttav teadis minule tõendada: Tallinnas ja Tallinna ümbruses maal on rahvahulkades ligi 30 usuvormi üksust, ususekti olemas.

Ja nagu rahva keele murded sünnivad, muutunevad ja ka kaovad, nii on lugu ka usuvormidega. Ja nii nagu ametlik Eesti (Vene jne.) kirjakeel olemas on, mida rahva seas kuskil niisugusena täieliselt ei kõneldud, mis sellepärast õieti kunstprodukt on, niisama on ka ametlik usk olemas, mida rahva seas niisugusena kuskil pool ei leita: rahva seas on ainult murded, sektid olemas, enam vähem laialise ulatuse piiridega. Eelseisva enam hüpoteetilise sissejuhatuse järele, asume reaalnähtuse, Juhan Leinbergi, alias prohvet Maltsveti juure, kelles meie oma väidetele tõestust leiame.

(Järg tuleb).

J. W. Jannseni ja C. R. Jakobsoni ilmavaate kujunemisest.

A. Jürgenstein.

Kui meie Jannseni ja Jakobsoni ilmavaatest kõneleme, siis ei ole siin mitte arvata, nagu oleksid mõlemad mehed endile teaduslikult põhjendatud ümargused ilmavaated välja töötanud. Niisuguseks teaduslikuks tööks oli Jannsenil üsna vähe haridust, Jakobsoni teaduslik alus oli selleks niisama puudulik. Kumbki neist meestest ei ole nähtavasti ilmavaate küsimusega ja selle omandamisega suuremal määral ja ise teadlikult tegemist teinud. Vähemast ei paista seda kusagilt nende töödest ega järel jäänud kirjadest välja. Ainus filosoof, vähemast filosoofiliste kalduvustega mees meie vanemate kirjanikkude seas on Fr. R. Kreutzwald. Aga temagi targutab üksikute küsimuste kallal, ega ole oma vaateid inimeste ja elu peale süsteemi jõudnud viia.

Kui meie aga siiski Jannseni ja Jakobsoni ilmavaatest ja veel teistegi rohkem igapäevaste inimeste ilmavaatest kõneleme, siis on jutt sellest, mis nende külgesündinud iseloomu omaduste, kasvatus ja iseseisva abstraktiivse mõtlemise kogumõjust ühtlast ja mõõduandvat nende hingesse on kogunud ja ennast sealt kõigi elu tegeliste küsimuste otsustamise juures pool instinktiivliselt maksma paneb. Siit võib kalduvusi teaduslikult väljatöötatud ilmavaadete poole leida, mitte täitsa ümargust ilmavaadet, ei laiemas ei kitsamas mõttes.

Kui meie inimest, iseäranis avalikku tegelast ja tema üksikuid tegusid hinnata tahame, siis on tähtjas, et meie nende ilmavaadet, ehk kui see sõna liig suurepäraliselt kõlab, nende vaadet inimeste ja elu peale tundma õpime. Seda on iseäranis inimese isiku kõlbliseks ärahindamiseks tingimata tarvis. Meil on meie avalikus arvamises niisugune kriteerium inimeste hindamiseks alati enamasti puudunud. Kui meie kaht vastupidist arvamist nägime avalikus elus võitlevat kas poliitilistes või näit. kunsti küsimustes, siis oli ikka enamasti näha, et üht neist õigeks ja ausaks peeti, teist aga valeks, ja ikka enamasti halvaks ja kõlvatuks. Ja sellest tulebki see üksteise „mahategemine“ ja mahatallamine, ausaks ja pahaks seletamine suuremalt osalt aina subjektiivsetel otsustamistel. Just kui ei võiks vastupidiste arvamiste eest võitlejad mitte mõlemad ausad ja lugupidamise väärt isikud olla.

Tähtjas ja otsustav inimese tegude ärahindamise juures on see, kas inimese üksik arvamine ja tegu tema üleüldise ilmavaatega, tema parema äratundmisega kokku käib või mitte. Käib ta kokku, siis ei ole meil põhjust teisest inimesest paha mõtelda, kui ka tema arvamine meie omale risti vastu käib. Meie võime ja peame arvamiste ja tegude vastu võitlema, mida meie kasulikuks ega heaks ei või tunnistada, aga sealjuures võime oma vastasest lugu pidada kui ausast inimesest. Ainult siis ei jõua põlgdust tagasi hoida, kui näeme, et inimene omakasu või auu pärast oma hariliku ilmavaate ja oma parema ära tundmise vastu talitab.

Jannsen ja Jakobson, mõlemad meie rahva tähtsad pojad, on üksteise vastu kibedat sõda pidanud. Nende elu ajal oli rahvas ägedusega ühe ehk teise poolt. Ühele tähendas Jakobson avaliku tegelase ideaali, Jannsen peakelmi ja überpöörnud. Vähe oli neid, kes erapooletult meeste vaateid arvustasid, ilma et üht ehk teist kui inimest hukka mõista. Ka nüüdki on mõlema kohta sagedasti veel sarnast arvamist. Nende tegelaste paremaks ärahindamiseks on sellepärast tarvis natukene nende ilmavaadet ligemalt järele vaadata, siis leiame nii mõnelegi nende teguviisile seletust.

Ei ole kahtlust, et mõlemad mehed omast kohast meie rahva head taga nõudsid ja selle heaks tööd tegid. Kuid töö viis ja abinõud, millega eessihile püüti, olid igapähele isesugused. Peale selle, et Jannsen vanem ja vanema ajajärgu mees oli, et ta oma loomuandide poolest enam ilukirjanik kui politikamees oli, tegi vahet neile ka ilmavaade, mis kummalgi koguni isesugune oli.

Jannseni ilmavaade oli juba oma kasvatuse ja hariduse tõttu täiesti usuline. Ja mitte ainult usuline üleüldises mõttes, vaid just usuline Luteri usutunnistuse sihis. Jannsen oli oma esimese hariduse Luteriusu õpetaja majas, kuulsa Väandra õp. Karl Körberi juures saanud. See vaimurikas, aga ühel hoobil ka mitmeti iseäralik ja imelik mees on Jannseni vaadete peale nähtavasti enam mõjunud, kui seda harilikult arvatakse. Ehk küll Jannsen temaga pärastpoole mitte hästi läbi ei saanud, nagu suurem jagu kõstrid oma õpetajatega, on aga Körberi mõju tema vaadete arenemise peale õige tunduv.

Kes Karl Körberi ligemalt on tundnud, need tõendavad, et ta oma usuliste vaadete poolest täiesti vabameelne, tol ajal valitseva rationalismuse seisukohal olnud. Oma leerilastele, näit., õpetanud ta vähem katekis-

must ja piibililugu, kui arusaamist loodusest ja oma ümb-
rusest. Tema kentsakad, naljaga läbisoolatud üteldused ja
iseegi seesugused jutlused, kus mitte usulisi dogmasid ei
seletatud, vaid igapäevase ehk tegeliku elu vigasid ja puu-
dusi vitsutati, kus juures ka sugugi tagasi ei põrgatud
selleaegsete vägevate, mõisnikkude vigu mõistukombel
laita, andsid temale laialise kuulsuse. Teda peeti nagu
veidraks meheks ja tekkis arvamine, nagu ei oleks temal
kõige vaimuteravuse juures peas asi mitte kõigiti korras.

Vististi tulid Körberi „veidrused“ suurelt osalt sellest,
et tema teed otsis, kuidas seda vastolu, mis tema hinges
oli, isiklikku vabamõttelist arvamist ja ametlikku ettekirju-
tatud usutunnistust kokkukõllasse viia. Meie teame, kui
täbar lugu õpetajatel selle asja poolest praegugi on. Ava-
likkudel ülesastumistel peavad nad hoolega ette vaatama,
et nad õigeusklikuis piirides liiguvad ja mitte põhjust oma
kahtlustamiseks ei anna. Ka Körberi juures ei olnud see
teisiti. Kes tema väljaantud arvurikkaid vaimulikka raam-
matuid loeb, see peab tihti otsusele tulema, et Körber otse
vagatseja oli. Nii palju sellesihilisi sõnu on tema vaimu-
likkudest raamatutest leida, kuna tema valmid ja mõistu-
kõned isesugusest teravusest ja järskudest mõttehüpetest
sätendavad. Näha on, et tema vagad, üleliigsed vagad kõne-
käänud selleks tehtud on, et ta oma rationalistlikku ilma-
vaadet igalt poolt kardab välja vaatavat. Missugune meister
Karl Körber selle poolest oli, et oma mõtteid vagade sõnade
alla ära varjata, see paistab ka iseäranis tema jutlustest
Vene usu vastu välja, mis kuulsaks on saanud ja mis eest
ta vastutuselegi on võetud. (Ma olin Palärmos). Vähe
tuntud on see asjalugu, et Körber oma kirikukatsumise
jutluses Väandra-Karu kirikus, kus mõisnikkude kaebtuse
peale praost ja mõned õpetajad teda revideerisid ja pealt
kuulasid, ta oma revidentisid jutluses mustade lindudega,
kirikuhakkidega ja kaarnatega võrrelnud, kes äkki sinna
vagusasse Väandra metsanurka lennanud koguduse rahu
rikkuma. Kogudus mõistnud, kuhu nooled sadanud, ja
vaimulikud revidendid istunud kirikus kui süte peal.

Kui nad aga pärast jutlust käärkambris ägedasti Kör-
berit süüdistama hakanud, pöörnud see osavasti kõik nii,
et tema akkide all sugugi revidentisid ei ole mõtelnud.
See kahekeelsus murdnud ta kaela lõpulikult ja sundinud
teda Väandrast lahkuma, ütles tema järeletuleja, õp. Soko-
lowski, kes oma enese kokkupuutumise järele revidentidega
sellest jutustas, kelle oma sisemine vaimuelu ka Körberi
omaga mitmes tükis sarnane oli.

Kui Hurt ühes oma kirjas Kõlerile selle üle kaebab, et Jannseni vagatsevad sõnapuhangud (Tiraden) temale küllalt õiglasel ei näita olevat, siis on see täiesti arusaadav. Jannsen oli Kõrberi õpilane ja vaimulaps. Temal oli tugev, elurõõmus iseloom, mis ennast tema ilmalikkudes juttudes hiilgavalt läbi lõi. Et aga Jannsen ametlikus usulises vaates kasvatatud oli, siis võitles ta nähtavalt selle oma humoririkka ja elurõõmsa loomuse vastu tehtud vaimulikkude kõnekäänudega. Aga Hurt ja teised eksivad, kui nad arvavad, et Jannsen neid vaimulikku kõnekäänusid ainult teistele liiva silmariputamiseks tegi. Vististi mitte; ta tegi neid suurelt osalt vist ka oma enese instinktide ja vaadetesumbutamiseks. Jannsenil ei olnud sellel puhul, kui ta Kõrberi majas viibis, mitte niipalju haridust, et ta vast Kõrberi hingeõitluse sügavusesse oleks võinud tungida ja sellest täitsa aru saada. Tema võttis usulise ilmavaate, nagu see temale tegelikult oma eeskuju juures paistis: välispidises sõnavagaduses ennast avaldava ametliku usuilma, pikema järeelmõtlemata. See peab nii olema; kui hinges selle usulise vaate kohta soojust ei tundu, siis on see vana patune loomus, mille vastu võidelda tuleb.

Minu arvamine on siis, et Jannseni elu ja tegusid usuline ilmavaade juhtis, et see usuline siht aga enam väljaspoolt, ametlikult poolt ilma sisemise soojuseta külge oli kasvatatud, mõistuse poolest kui tarvilik asi vastu võetud, ilma et ta sisemisest tungist oleks välja võrsunud. Sellest siis ka see silmatorkav õrna takti puudus vagade sõnade liialduse vastu, see ülearu vaimuliku sihi peale survamine, kus isegi pärastpoole ilmaliku lehe eesotsas igal uuel aastal ikka salm seisis „Jeesus Kristus, seesama eile ja täna ja igavesti“. Minul on alati see tundmus olnud, et Jannsenil mitte tõsise usulise iseloomu soojust ei ole, kuigi ta seda omale tõsiselt tahtmises oma luuletustes „Sioni kandleid“ on suggereerinud, ja tükati nihasti suggereerinud, et ta lihtsatele iseloomudele täitsa eht paistab. Seda sisemist vastolu Jannseni elurõõmsa iseloomu ja külma, mõistusega vastu võetud ametliku usu vahel ei ole tuntud ja Jannsenile on sellepärast Jakobsoni ja teiste poolt ülekohtuselt etteheidetud, nagu oleks tema vaimulikud kalduvused ainult omakasuline teistele liivasilmapildumine oma paremate tunnete vastu. Mitte ainult teisi, ka iseennast püüdis Jannsen mõistusest tulnud külmade kõnekäänudega ära võita. Sellest ametlikust usulaadist järgneb ka tema kannatamatus laikusuliste vastu, nagu prohvet Maltsweti vastu, kelle üle ta imestab, et „selsinatsel ahviprohvetil

käed mitte veel raudus ei ole". Meie võime kahetseda, et Jannseni arenemisekäik temale niisuguse ilmavaate on andnud, mis tema loomulikkude kalduvustega sugugi kokkukõlas ei ole, aga parata ei ole seal midagi.

Sellega ei taha ma mitte sugugi ütelda, nagu ei oleks Jannsenil mitte usulisi tundmusi ja nagu ei oleks ta iseloom omas sügavamas südame põhjas mitte religioosne olnud. Seda oli ta vististi. Kuid see kitsarinnaline, dogmatiline, usutunnistuse raamide läbi piiratud usuline ilmavaade, mida ta oma kasvatuses vastu oli võtnud, ei olnud tema elurõõmsa iseloomu kohane. Oleks tema omale teistsuguse kasvatuses saanud, kus vabam usuline ilmavaade tema elurõõmsa iseloomuga oleks ühtesulanud ja seda viljakalt süvendanud, siis oleks asi hoopis teine olnud. Vahekord vanaaja õpetaja ja kõstri vahel ei lasknud muu seas Körberit niisugusele mõjule tõusta.

Et niisugune ametlik-usuline ilmavaade apostli sõna, „iga hing heitku ülemate alla“ ka kuni väiksemategi ülemate kohta maksma pani ja ühes tema ilukirjanduslike annetega ja iseloomuga temast mitte edasitungivat, võitlejat politika-meest ei võinud teha, on arusaadav, kui ta ka vahel „musta rügemendi laulust“ ja nende kantsiku järele tantsimisest teab kõnelda. Suurema hariduse juures oleks Jannsenist suur rahvuslik ilukirjanik võinud saada. Ja juba nüüdki, nagu ta on, on tema ilukirjanduse põllul teemurdjaks ja rajajaks saanud. Et Jannsen kõige oma aukliku ilmavaatega kange rahvuslane oli, selle juures ei ole kahtlust.

Usulisest ilmavaatest, kasinast haridusest ja mittepoliitilisest iseloomust kujuneb siis Jannseni tegevus. Ta tahab rahvast tõsta, hariduse ja õpetuse najal teda seestpidi tugevaks kasvatada. Rahva käekäigu välimises juhtimises loodab ta Jumala ja temast seatud ülemate peale. Tema ei arva suurt siin rahva isetegevusest ja oma abist. Talumehe usutunnistus peab olema:

„Käi Küt ja Punu vao peal,
Sest põllust tuleb leib.
See jalg on ikka õigel teel,
Kes adra taga käib.“

See vaade käib ka täitsa usulise ilmavaatega kokku, nagu seda ametlik luteriusk õpetab. Ei mitte teod ega oma jõud, vaid usk Jumala sisse teeb meid õnsaks.

(Lõpp tuleb.)

Mõned M. Weske laulud.

M. Kampmann.

„Ma tahan Teile ometigi ka mõned omad laulud saata, ja palun teada anda, mis Teie nende üle ütlete.“ Nii kirjutab Leipzigi üliõpilane M. Weske professor Köhlerile 27. oktobril 1867 ja laseb siis neli luuletust järgneda, millest kolm eestikeelsed, üks saksakeelne. Need on umbes sel ajal luuletatud, mil Weske käsikirja „Laulud viisidega“ trükile ette valmistas. Nagu näha oli Weske sel ajal alles laulev luuletaja, lõi Saksa lauluviiside najal värsisid, et neid siis ühes nootidega välja anda. Sellepärast annab ta omas sõnumikus ikka jälle viisi üles, mille järele luuletus lauldav võiks olla. Ainult ühele luuletusele, mis vanade regivärside mõõdu järele loodud, ei leia ta viisi. See on nimelt

Kiitus ja soovimine.

(Tallinnas Eesti lauljatele neiudele etteüteldud juulikuul Gosemõisa vainu peal).

Lõo laulab lustil lendes,
Ööpik öiskab öitsvail oksil
Kägu kukub kuusikussa
Kaugeella kaasikussa ;
Eesti neiu nooreke,
Lõbusamast laulad sa.

Hellerheinad öitsvad orus,
Kullerkuppid kopelissa,
Punalilled pajustikus,
Sinililled siin ja seal :
Eesti neiu nooreke,
Ilusamast öitsed sa.

„Olgu see lauluke selle armsa päeva mälestuseks !
Ma ei ole temale mitte passivat viisi leidnud. Viimse
värsi — see järgneb allpool — olen just aasta pärast seda
teinud.“

Öitse ! laula ! õnne soovin.
Illmu peidupaigast vällja !
Koa muiste kaunid kombed,
Muiste priiust, muiste laulud
Uue aea kangasse !
Austa meid ! — sina võid.

„Ka ühe minu Saksa keeli lauludest tahan Teile
prooviks saata. Seda olen mineval kevadel teinud, kompo-
neerida lasknud ja Tartu saatnud.“

Ziehet, fliehet leichte Wölkchen
An des Zephirs Gängelband,
Ziehet weithin nach den Osten,
Nach den schönen Embach-Strand.

Dorthin in den stillen Garten,
Den umschleiert Waldesgrün,
Wo so viele zarte Blumen
An dem Sonnenlichte blühen.

Einsam eine junge Rose
Dort gar üppig blühend steht,
Von den süßen Frühlingslüften
Treulich und gelind umweht.

Fliehet Wölkchen hin und werdet
Warmer Regen, reicher Tau,
Und begiesset sanft die Rose
Auf dem grünen duft'gen Au;

Dass sie blühe, nie ihr schade
Frost noch glüh'nder Sonnenschein,
Bis ihr einst in Lenzestagen
Liebe schleicht ins Herz hinein.

Troost.

Minu esimesele koolmeistrile Jaan Adamsonile. Seda laulu võib laulda viisil: Deutsches Herz, verzage nicht.

Ära murdu, meretsa,
Ära kalda, kahetsa,
Söber! head ikka tee,
Priiust õigust igatse!

Vaata: lume koorma all
Talve külmal kangemal
Orass peab ootma ka;
Kevadel läab kosuma.

Pärast pitkse mürinat,
Pärast vilhima vaata maad:
Enam ta veel haljendab,
Rohkemaste rohtu aab.

Pärast vaenu võitlemist,
Pärast verevalamist
Rahu on veel vagusam,
Hea pool' püüdmine vägevam.

Söber! head seemet sa
Külva! rahul kannata!
Kül ta hakab iduma,
Villja kandma kasuga.

Eelmise laulu alla teeb Weske märkuse: „Teie näete, et minu uus kirjutuse viis segane on. Sellel saan edaspidi kindlad seadused andma.“

Õidsilaste röömulaul.

(Viisil: Gaudeamus igitur).

Õidsipoisid õiskagem
Armsa õhtu ilus!
Laululugud laskegem
Lendu õöse vilus!
Loidaku mei röömusäde,
Taevaröömu noorem öde,
Kui see õidsituli!

Suits läab tuules laiale,
Kaub varsi ära;
Nõnda jõuab joudsaste
Otsa röömu kära.
Kevadise ilu kaub,
Jõgi mere poole vaub:
Nõnda lähab noorus.

Teise aead on meil ees,	Enne meid siin ilmas ka
Kes võib teada seda —	Inimesed eland,
Homme tal ehk silmad vees;	Olnud noored röömuga
Ruttu rändab häda.	Nende laulud kõland;
Vanapöli vilets põli —	Nende kehad mullas hingvad,
Kas võib noore röömuöli	Vaimud Edenissa mängvad:
Halli pead ka voida?	Meie nii ka varsi.

Kirja lõpul tähendab Weske, et tema prof. Zarncke juures 4 tundi vana Põhja-Saksa keelt saavat kuulma, mida normannid rääkinud. Weske olevat selles keeles palju sõnu leidnud, mis Eesti keeles ka ette tulevat ja ta võivat selle läbi mõndagi keelelist nähtust ära seletada.

Kirjandusline ülevaade.

Dr. L. Graetz. Elekter ja tema tarvitamine. Autori lubal Eesti keelde toimetanud elektri-insener Willem Waher. „Mõtte“ kirjastus, Tallinnas. I. Topmanni (end. M. Antje) trükk. Tallinnas, 1912. 287 lhk. Hind 1 r. 70 kop.

Graetz on elektriteaduses tuttav. Ta on riista kokkuseadnud, mille abil vaheldava sihiga elektrivoolu saab ühesihiliseks muuta. Veel rohkem on see Saksa teadusemees küll oma rahvalikult kirjutatud raamatute läbi tuttavaks saanud. Tema suurest raamatust „Elekter ja tema tarvitamine“ on aastal 1912 juba 16. trükk ilmunud ja sellesamanimelisest väiksest raamatust 7. trükk. Selle väikse raamatu ongi W. Waher Eesti keele toimetanud. Graetz on seal elektrinähtuste kirjeldamist elektrivoolu kirjeldamisega alanud, nagu seda Ameerika kirjanduseski on tehtud, kuna Europas harilikult ja ka Graetz ise oma suures raamatus hõõrumise elektri kirjelduse kõige ette on seadnud. See uuendus tõstab Graetzi väikse raamatu väärtust kahest küljest: esiteks on nüüd lugejal algusest peale tegelikult tarvitavate ja väga huvitavate elektrinähtustega tegemist ja teiseks on küll sellega täitsa võimata, et Graetzi raamatu lugejal kuidagi see pöörane eksiarvamine saaks tekkida, mis praegu õige laialt olemas on, nimelt nagu sünnitaks ka dünamomasin elektrivoolu hõõrumise läbi.

W. Waher on hästi teinud, et ta nimelt selle raamatu Eesti keele tõlkimiseks välja on valinud. W. Waher on veel Graetzi raamatut sellega väga mõnusalt muutnud, et ta suured — vahel üle 30 lehekülje pikad — peatükid lühikesteks, vaevalt lehekülje pikkusteks tükikesteks on lahutanud, millel igalühel oma number ja pealkiri on.

Tõlke keele üle otsustamiseks ei ole ma asjatundja. Aga igale lugejale puutub küll see silma, et selle raamatu järele Eesti keeles mit-

muse osastava käände lõpp pea ikka —si näib olevat: metallisi, atomisi, voolusi, magnetisi, keerdusi, joonesi, arvusi, abinõusi, markisi, jaamasi, traatisi, pulkasi, tuurisi, latrisi (laternaid), jäljendisi, telegrammisi, ruumisi, häälesi, lampisi, soolasi, akkumalatorisi... Tõlkija on raamatu lõpul raamatus tarvitatud tehnikasõnad ühes nende saksa- ja venekeelse tõlkega sõnastikuks kokku seadnud. Nii mõnegi sõna on tõlkija pidanud ise looma. Nende uute sõnade hulgast ei ole minu arvates küllalt kohased iseäranis järgmised: elektriheljumused, электрическія колебанія, elektrische Oszillationen (võiks ütelda võnkumine); elemendi naba, полюсь элемента, Pole eines Elements; juhtivus, проводимость, Leitungsfähigkeit; metallitamise-supelus, гальваническая ванна, galvanisches Bad; paisuvus, фаза, Phase; tasandus, разрядъ, Entladung; tuisuvoolud, токи паразитные, Wirbelströme. Kuid mitte kõik raamatus leiduvad uued sõnad ei ole seal sõnastikus üles loetud. Ka nende üleslugemata sõnade hulgas on mitte küllalt kohaseid: mässivus, Wickelung, (võiks ütelda mähis); kolmevahetuse vool ehk kolmejärguline vool ehk kolmejärguline vool ehk kolme mitmesuguse paisuvusega vool, dreiphasiger Wechselstrom; kiviklaas, Glimmer; kogus, Volumen; loistmine, Fluoreszenz; kärk, Zelle. Viimane sõna on küll ilmaaegu tarvitusele võetud ja võib siin oma tuttava päris tähendusega ainult segada. Saab ju ka Vene keel ilma sellekohase sõnata läbi. Niisama ilmaaegu on veel tarvitatud: lahutaja, Unterbrecher (on ju sõnastikus selle jaoks katkendaja); membrane (originalis ei ole seda võõrakeelset sõna, vaid kõneldakse plaadikesest); mürisava gaas (sõnastikus plahvatav gaas); põõrratas, Scheibe; jõespat (on vist fluorit mõeldud, mida aga originalis otse nimetatud ei ole); liidukaal atomikaalu sünonüümina ja lahkunema lahkuma asemel. Vähe meeldivad on oma kõla poolest väljamõeldus ja vabritsus.

Tõlke sisu on kahjuks mitmel kohal selle all kannatanud, et tõlkija mitte teaduse-, vaid tehnikamees on. Teaduses on peensusi, millel pealtnäha tehnikaga mingit tegemist ei ole, aga teadusele ise võivad need peensused päris üdiks olla ja sellega ka kaudselt tehnikale päris põhjaks. Nende peensuste edasijutustamisel võib tehnikamees kergesti eksida või asja vähemalt võõriti kirjeldada. Seda on ka kõne all oleva raamatu tõlkimisel juhtunud. Ma katsun siin neid kohte selles järjes, kuidas nad tõlkes leiduvad, võimalikult vähese lisaseletusega ette tuua.

Lhk. 10: nimelt hapete ja soolade segid — nämlich Lösungen von Säuren und Salzen.

Lhk. 23: Induktioonivool ilmub ainult siis, kui esipoolivool muutub, s. o. kas tekib ehk kaob — Nur die Veränderung des primären Stromes, sein Entstehen oder Vergehen, bringt Induktionswirkungen hervor.

Lhk. 24: Põhjanabaks nimetatakse seda otsa, mis geografilise põhjakaare, õigem maakera põhjanaba poole näitab — Der Nordpol eines Magneten ist dasjenige Ende, welches sich nach dem geographischen Norden dreht.

Lhk. 32: Mida suurem takistus elektrivoolu teel ees seisab, seda vähem on edasimineva voolu tugevus, sest et takistuse äravõitmise peale omajagu tugevusest raisku läheb, s. o. ära kulub — Je grösser nun der Widerstand ist, den ein Strom in seiner gesamten Bahn su überwinden hat, desto geringer ist die Stärke des Stromes.

Lhk. 34: Seda arvu, mis elavhõbeda takistuse üksuse peale on rajatud, nimetatakse juhi eritakistuseks — Diese Zahl nennt man den spezifischen Widerstand des Leiters, bezogen auf Quecksilber als Einheit.

Lhk. 35: Üleüldisel kokkuleppimisel on otsuseks tehtud eritakistuse määramiseks niisugust nummert vastu võtta, mis teatavast metallist valmistatud 1 m. (meetri) pikkuse ja 1 qmm. (ruutmillimeetri) läbilõikega traadi takistust oomides 18⁰ C (Celsiuse) temperatuuril näitab. Seda nummert nimetatakse teatava materjali oomiliseks eritakistuseks — ... ist man übereingekommen, als den spezifischen Widerstand (ohne Zusatz irgend einer Vergleichssubstanz) einer Substanz den Widerstand, in Ohm ausgedrückt, zu bezeichnen, welchen ein Draht aus dieser Substanz von 1 m. Länge und 1 qmm. Querschnitt besitzt (bei mittlerer Temperatur, 18⁰).

Lhk. 36: Erijuhtivuse arvud näitavad meile siis võrdlemisi, kui kaugele mitmesugusest materjalist, aga ühesuguse läbilõikega traadid ühesuguse tugevusega voolu võivad edasi juhtida. — Ei ole selge, mis tõlkija selle lausega on tahtnud ütelda. Originalis — 1912. aasta väljaandes puudub sellekohane lause.

Lhk. 37: Elektrivoolu juhtivatel vedelikkudel on üleüldse palju suurem takistus kui metallidel (elavhõbe ei ole vedelik, vaid metall) — Die Flüssigkeiten, die überhaupt den elektrischen Strom leiten (ausser dem Quecksilber), haben sehr viel grösseren spezifischen Widerstand als die Metalle.

Lhk. 48: Teatavaste käivad kõige suuremad aurumasinad süte sees peitva soojuse abil. Sellejuures saab aga kõigest kümnes osa soojuse jõust kasulikult tarvitatud, kuna üheksa kümnendikku teel kaduma läheb. Elektrisünnitajat masinat, dünamomasinat, ajab aurumasin ümber. Sellest võime järeldada, et me ainult kümnendiku elektrit selle vastu saame, kui võimalik oleks soojust otsekohe, ilma vahemehe, aurumasinaga elektriks muuta — Da die Wärme ein so mächtiges Agens in der Natur ist, da sie die Energie für unsere grössten Maschinen liefert, so sollte man glauben, dass man durch Umwandlung von Wärme in Elektrizität auch sehr mächtige elektrische Wirkungen bekommen kann.

Siin on tõlkija jälle, nagu mitmel kohal eelpoolgi, originali täiendada katsunud, ilma aimamata, et ta selle suure seaduse vastu kõneleb, mida füüsika juba poolsada aastat oma ehituse kõige tähtsamaks nurgakiviks peab. Seda seadust nimetatakse vahel entropia seaduseks. Kui auru katlas kuumus 160⁰ C on, siis võib selle katla aur kuu atmosfäärilise rõhumisega aurumasina käima panna. Kui aurumasina juure veel jahutaja seatakse, mille temperatuur masina töötamise ajal kuni 50⁰ C võib.

tõusta, siis võib see aurumasin katlast tulevast soojusest kuni 25% töötegemiseks ära tarvitada; muu soojus läheks kasuta ära jahutajasse või õhku. Praegused aurumasinad ei tööta veel mitte nii hästi, aga neid võib aegamööda nii kaugemale täiendada, et nad õige ligidalt ainult 75% soojust kasuta ära „raiskavad“. Aga entropia seaduse järele on täitsa võimata aurumasinat veel kaugemale „parandada“, nii et ta 160-kraadilise auruga ja 50-kraadilise jahutajaga vähem kui 75% soojust „kasuta ära raiskaks“. Ja kui 160-kraadilise aurukatla ja 50-kraadilise jahutaja vahele aurumasinasse asemele mõni kõige parem termoelektri-batarei seatakse, mis võib olla alles kaugel tulevikus üles leitakse, siis ütleb entropia seadus, et ka see riist katlast tulevast soojusest milgi viisil üle 25% elektrijõuiks muuta ei saa.

Lhk. 50: Elemendi nabade põnevusevahe ei ole mitte elemendi elektromotorliku jõu suurune ja sarnane — Daraus folgt sofort, dass der Spannungsunterschied an den Polen eines geschlossenen¹⁾ Elementes nicht etwa gleich der elektromotorischen Kraft des Elementes selbst ist.

Lhk. 65: Üheainsa voolulooga juures (44. joon.) nägime juba, kuida mõned jõujooned looga sisemisest pinnast loodis edasi jooksevad (keskmised jõujooned). — Originalis puudub sellekohane lause. Kui see lause õige tahaks olla, siis peaks küll sõna „mõned“ asemel „kõik“ seisma ja „keskmistel jõujoontel“ ei oleks siis muidugi enam mingit mõtet.

Lhk. 65: Kui näit. üteldakse, et pooli sees väljatugevus 200 on, siis käib pooli õensusest niipalju jõujoonesi pooliteljega paralleelis läbi, et õensuse läbilõike iga ruutm. peale 200 jõujoont tuleb — Herrscht z. B. im Inneren unserer Spule die Feldstärke 200, so zieht man durch das Innere eine Anzahl von Linien, Kraftlinien,¹⁾ in der Richtung der Achse der Spule und zwar so viel, dass auf jeden Quadratcentimeter gerade 200 kommen.

Kui ma kõik sedalaadi kohad, kus füüsika peensuste vastu on patustatud, siin välja kirjutaksin, siis veniks mu kirjutus liig pikaks. Täheandan siis ainult, et neid kohtasid veel leidub lhk. lhk. 70, 78, 121, 180, 206 (tervelt 3 niisugust kohta), 212 (2 kohta), 216 (2 kohta), 221, 239, 246 (kaks kohta).

Tõlge on ühe vanema trüki järele tehtud ja sellepärast puudub seal Edisoni akkumulatorite kirjeldus. J. Sarv.

Mereshkowski, Julius Taganeja. J. Ploompuu kirjastus, Tallinnas. 320 lhk. Hind 120 k.

Meie suuremalt jaolt kehvapärases tõlkekirjanduses on see tuttava Vene kirjaniku jutt lugupidamise väärt nähtus. Mereshkowski toob siin tüki huvitavat minevikku meie ette, seda minevikku, millega pea tuhande aastane Europa keskaeg algab. Keiser Konstantin Suur oli 324. aastal ristiusu riigiusuks kuulutanud. Ristiusu kirik, mis tänini alaliste taga-

1) Sõrendus originalis.

kiusamiste all oli pidanud kannatama, oleks võinud nüüd vabamalt hingata, aga riigiusuks kuulutamine tõi ka suure hulga halbusi ühes. Hulk õnneläägrid leidis paraja aja olevat ristiusku vastu võtta, et riigiteenistuses hõlpsamine edasi jõuda. Ristiusk iseenesest ei huvitanud neid kuigi palju. Peale selle tekkis arutu hulk lahkuskusid, kes kõik üksteisega võitlesivad, üksteist maapõhja ära needsivad. Nagu varem paganad kristlasi, nõnda hakkas nüüd valitsev kirik lahkusulisi taga kiusama, ja valitsevaks kirikuks kuulutasivad Rooma keisrid kord ühte kord teist lahkusku, selle järke missugune neist sellele või teisele valitsejale just meele järele oli. Lõpuks ei teadnud keegi enam, mida õieti tohib uskuda. Ainukene asi oli selge: vana pagana usk oli oma aja ära elanud. Ta oli surnud. Surnud oli ka kuulus Kreeka-Rooma paganaaegne haridus. Üksikud endise paganaaegse hariduse esitajad, kes endid vähemalt ise selleks nimetasivad, ei uskunud aga isegi enam, et seda haridust veel edasi jätkata võimalik on. Seal ilmub nüüd Konstantin Suure vennapoeg Julianus, kes Ariuse lahkusus üles oli kasvatatud, keisri troonile ja seab omale eluülesandeks vana Kreeka ilma, Kreeka usku, jumalaid ja haridust uuesti valitsevale kohale seada. Tark mees, nagu ta oli, näeb ta vaimus ette seda pilkast pimedust, mis maailma peale tulemas. Ta arvab, et Kalilealase õpetus Kreeka ilma elurõõmu ja ilutunde hävinemises ainuke süüdlane on, ja ta kuulutab Kalilealasele ja tema õpetusele sõda elu ja surma peale. See konflikt, see kokkupõrkamine mullas idaneva tuleviku ja hauda varisenud mineviku vahel ongi Mereshkowski jutu sisu. Kui ma ei eksi on Mereshkowski mõte järgmine: Rahva tahtmise laine tõstis Napoleoni inimlise kõrguse tipule ja purustas Julianuse, sest et see rahva tahtmisele vastu astus. Ajaloo sünnitab rahvakogu, isik on mängukann ajaloo lainetel. Kui palju sarnane vaade õigustatud on, selle üle ei ole siin koht vaielda. Igatahes leiame meie Julianuse ja tema ümbruse nõnda kujutatud, et ta võitma oleks pidanud, kui isik ajaloos midagi tähendab. Ta on kõigevägev Rooma keiser, ilma valitseja, hullumeelselt vahva, tark, väga hästi haritud, vast ainuke auus, külgetõmbav isik terves jutus, tütarlaps Arsinoa on tema ettevõtte vaimustatud poolehoidja, — meile jutus ühtki Julianuse vastast ei näideta, keda kudagi tõsiselt selleks võiks pidada. Kõigest sellest hoolimata leiavad Julianuse kõige pareminegi mõeldud ettevõtted ainult üleüldist pilkamist ja naeru. Ja kui ta poolteiseaastase valitsemise järel vaenlase oda haava kätte sureb, ei leidu ühtki inimest, peale Arsinoa, kes tema pärast kahju tunneks, ja kõik tema ettevõtted on ühes tema surmaga maa pealt nagu pühitud. Iga tahes on Mereshkowski selleaegse elu ja olu peale kaunis parteilise pilguga vaadanud ja seda selleks, et isiku tähtsusetust ajaloos rohkem lasta silma paista, ta on vägeva, vahva ja targa Julianuse üksi rahva tahtmise vastu võitlema seadnud, ilma et ta ühtki nimetamise väärilist vastast temale oleks vastu seadnud. Nõnda nüüd elu sell ajal igatahes ei olnud. Julianuse vastu seisis hulk niisamasuguseid isikuid, niisama vaimustatud tulevikku vaatajaid, kui Julianus minevikku vaataja oli. Oleks Mereshkowski need isikud ka ette toonud, võimalik, et meil

mitte rahva tahtmiste, vaid just isikute võiduga tegemist oleks olnud. Basilius Suurt nimetab Mereshkowski üksainus kord möödaminnes. Kuid see oli raudne iseloom, niisama hästi haritud kui Julianus ise, tema kõrval mitmed teised, keda Mereshkowski nimepidigi ei nimeta, kaugeltki mitte nii kehvade teadmistega mehed, nagu Mereshkowski neid kui Julianuse vastaseid kirikunõukogudel ette toob. Ma ei taha ütelda, et üksik isik ajaloo käiku ümber pöörata suudaks, kuid arvan siiski, et tal rohkem tähtsust ajaloos on, kui Mereshkowski seda näib lubada tahtvat.

Igatahes on jutt lugemise väärt. Ta on üleüldiselt heas keeles tõlgitud, olgugi natuke liig kuivalt. Kõige pahem on see, et kirjastaja trükipoognate parandajat ei ole raatsinud võtta. Selle läbi on raamatus hulgana vigasid ja mis veel halvem, sõnad ja koguni terved read vahelt välja jäetud, mis mõnikord arusaamist suurel määral takistab.

J. Jögewer.

Anderseni muinasjutud I. Eesti keelde Anna Haava. Eesti Kirjanduse Seltsi koolikirjanduse toimekond. Nooresoo kirjavara nr. 29. Tartus A. Kaarna kirjastus 1913. Hind 80 kop.

Anderseni muinasjutud kuuluvad Europa kirjanduse raudvara hulka. Neid ülistada, tähendaks öökullisid Ateena viia. Nende eestikeelist ilmumist, kui ka mitte enam esimest korda, võime rõõmuga teretada, lootuses, et jutud meilgi niisama igasse majasse pääsevad, nagu muude rahvaste seas. Kas ometi kõiki juttusid Eesti keele tõlkida, jääb iseküsimiseks. Arvan, et väljavalik otstarbet oleks täitnud. Täielik juttude kogu käib suurele ringkonnale üle jõuu. Isegi muud rahvad on laiemate ringkondade jaoks Anderseni jutud väljavalikus avaldanud.

Olen Anna Haava tõlget daanikeelse algkirjaga võrrelnud, nii kaugel kui kahes raamatus ilmunud väljavalik seda lubas. Viimsel Eesti kirjanduse seltsi koosolekul rõhutati eestikeeliste tõlgete otsekohest ilmumist kaugemate rahvaste algkeelest. Paraku ei või me Anna Haava tööd sarnaste tõlgete sekka lugeda. Saksa keele järele on Anderseni muinasjutud meile eestistatud. Kas Eesti Kirjanduse Seltsil võimata sammu pidada „Noor-Eestiga“, kes tõlkeid algkeelest valmistab? Kas ei leidu kedagi Daani keele mõistjat, kes Anderseni ilma Saksa keele vahenduseta tõlgib? Olgu lugu, kudas on, võin nimetada, et jutud, mida võisin algkeelega võrrelda, palju sellest ei erine. Ilusa keele poolest ei pääse tõlge kaugeltki algupära järele. Anderseni maheda, lüheda diktsiooni kõrval esineb eestistus vahel venivana, kui ka mõned kohad soravust avaldavad. Modernismuses keele alal katsub Anna Haava J. Aavikuga võistelda, peale muu raamatus sarnase sõnaga esinedes nagu „tana“ — Saksa sie, Vene она. Seal juures toetab ta ennast niisuguste sõnakujude peale nagu kuningana, sõbrana j. n. e. Kahjuks on toeks õlekõrs. Õlekõrs ei anna veel voli nooresoo raamatutes „tana“ sarnaste uuendustega „tana“ moodi katseid ette võtta. Esineks tõlkija teaduslikus ajakirjas, võiksime temaga

otstarbekohasuse poolest vaielda, kuid laste kirjandus jätku ta rahule, tahtku ta ka lapsi keele modernismuses kasvatada. Eesti Kirjanduse Selts peaks vähemalt oma numbri all ilmunud lasteraamatuid modernistide „rabies linguae“ eest kaitsma!

M. J. Eisen.

Dikkeri palve.

„Voda Picker, herja anname palvus, katte sarve kahn, ninck nellh Shõrre kahn, kündi perrast, külvj perrast, Olje vask, terra kuld Toucko mujo musto pilve, suhre soh, kõrken kondo, laja Lahnepähle. Simmase ilm messi hohk, meile kündjalle, külvjalle. Põha Picken, häja meie põldo hüvva õija allan, ninck hüvva päh otzan, ninck hüvva terri sissen.“

Tallinnas ilmunud tänavuses „Jõulu-Albumis“ võtab õp. Eisen selle Urvaste õp. Gutzlaffi a. 1644 üleskirjutatud „Pikkeri palve“ pitkema harutuse alla, mille kohta ma siin ka omalt poolt mõne tähenduse teeksin.

Nagu Eiseni kirjeldusest näha, on palve esimest sõna „Voda“ mitmel viisil katsutud seletada, ja lisab ka õp. Eisengi omalt poolt arvamise juure, et see sõna „oota“ või „voola“ võiks tähendada, ehk koguni „võta“ võiks olla. Minu arvamise järele ei vii see seletus meid sihile.

Ma sooviksin tähelepanemist selle peale juhtida, et sõna „Voda“, kui mitte Wodani — mis sugugi võimata ei ole — siis küll ennemini kohanime võiks tähendada.

Võhandu jõgi, ka Võu (mitte Võo, nagu Eisen kirjutab) ja Voo jõeks nimetatud, oli ümberkaudse rahva usu järele Uko kodukoht ja eluase. Missugune nendest kolmest nimest on küll kõige vanem nimetus? Arvatavaste küll Võhandu, mille algkuju aga õieti V o h a n d a on olnud, kuna Voo ja Võu (õöldakse mõnikord ka Võhu) esimesest vististe lühenemise teel on tekkinud. Igatahes on praeguse „õ“ asemel ennemini „o“ seisnud.

Vohanda kaldal oli Uko eluase, siin oli ka Kõu kodukoht, mida nimetust „Kõuküla“ veel praegugi meele tuletab. Väga võimalik, et Pikkerit siis ka Vohanda-Pikkeriks kutsuma hakati; „Voda Picker“ sedamööda muud midagi ei tähenda kui Pikkerit, kes Vohanda ehk Voo kaldal eluaset pidas. Vohanda kerge väljarääkimise tõttu võis üleskirjutaja ka eksikombel väga hästi „Voda“ kuulda.

Tähtsam kui „Voda“ nime seletus, oleks aga minu arvates küsimus, kas see palve üleüldse algupärane Eesti palve ongi? Juba kahe aasta eest avaldasin ma selle kohta kahtlust (vt. „Kodu“ 1911 lhk. 37), aga siiani ei ole selles asjas keegi sõna võtnud.

Meil on oma muinasusu mälestustes õige rohkeste keskajalist, Germania pärandust ja katoliku aegset ebausku, näit. Maarja palved, Tõnni austamine, libahundi usk jne., et sugugi ime ei ole, kui ka ülemine Pikkeri palve eht Eesti vaimuvara ei ole, olgugi (et Gutzlaff ta Eesti talumehe suust ülesse on kirjutanud.

Aastal 1878 ilmus Leipzigi raamat: „Pflanzen in Sitte, Sage und Geschichte,“ Fr. Warnke sulest. Tammest jutustades, missuguses lugu-

pidamises see puu vana-germanlaste juures seisnud ja kuidas tamm ise-
ärانى nende muinasjumalale Donarile pühendatud olnud, seletab Warnke
ka ohvritest vanal ajal hiites ja tammede all, ning palvetest, mis saks-
laste esivanemad ohvrite juures Donarile ette kandnud. Ühes niisuguses
palves seisavad muu seas järgmised sõnad: „Lieber Donar, wir opfern
dir einen Ochsen, der zwei Hörner und vier Klauen hat, und wollen
dich zugleich bitten um unser Pflügen und Säen, dass unser Stroh
kupferroth, unser Getreide goldgelb werde.“

Eestikeeli: „Armas Donar, ohverdame sulle ühe härja, kahe sar-
vega ja nelja sõraga, ja palume sind oma künni ja külvi pärast, et meil
kasvaks öled vasekarva, terad kullakollased.“

Sisu on üks ja seesama mis Gutzlaffi palves, isegi lausete ja
sõnade järg. „Tõuko mujo musta pilve“ jne. puudub Donari palves ja
on nähtavaste Eesti „targa“ juure-lisandus, kuna eespoolne osa kahtle-
mata germanlaste pärandus on.

See ei ole ka ime. Sakslastega koos elades ja nende munkadega
läbi käies on eestlane mõnesugusid germanlaste usulisi aineid tundma
saanud ja neid oma vanavaraga ära seganud ning ajajooksul sellega läbi
põiminud, kus juures kiriku mõju omalt poolt muidugi värvi hulka lisas.
Muinaseesti lõim on enam vähem veel leida, aga kude on väga sagedaste
võõral värtnal veeretatud.

Aastat 45 tagasi tundsin ma ühte talumeest, kes ameti poolest
rätsepp oli. Perest peresse käies ja võõrsil tööd tehes, puutus niisugune
ametmees mitmesuguste inimestega kokku ja omandas enesele mõndagi
elutarkust, kui tal selleks aga annet ja arusaamist oli.

Kõnes olevat küllarätseppa peetigi targaks meheks, kes sõnade
abil paljugi võida toime saata: roosihaigust arstida, verd sulguda, tule-
õnnetusel tuult pöörda jne. Mina ei tahtnud seda uskuda ja vaidlesin
mõnikord meistrile eneselegi vastu. Ta kuulas rahulikult pealt ja tõendas
ikkagi, et sõnadega ja nõiduse abil palju asju korda saata võidavat,
mida juba piibelgi tõeks tunnistada. Peale selle olla ka teisi rohkem
haritud rahvaid, kes sedasama uskuda ja kellel nõiduse asjus koguni
õperaamatuid olla. Tõenduseks näitas ta mulle ühte vanaaegset saksa-
keelset paksu, trükitud raamatut, mis algusest kuni lõpuni kõiksugu
nõia-sõnu ja õpetusi täis oli, mille stiili ja kõnekäänusid Eiseni kirjel-
duses ettetoodud Gutzlaffi üleskirjutatud „piksepalve“ elavalt meele
tuletab.

Et mees ise saksakeelt ei mõistnud, oli ta mõned kohad kellegil
enesele lasknud ära seletada ja kätte õppinud, nii puudulik ja vilets kui
see ümberpanek ka oli olnud.

Muidugi pärandas see mees oma tarkuse selsamal kujul ja vormil
ükskord elu lõpul oma järeltulijale jälle edasi — kui ta paremaks ei
arvanud neid saladusi enesega ühes hauda viia.

Muutmise eest hoidis juba auukartus asja vastu, peale selle usti,
et muutmise läbi „sõnad“ ja palved oma mõju kaotavad. Ollivad nad

ühe käes omale kord kindla kuju omandanud, kui see ka vilets ja vigane ning mõnes tükis koguni arusaamata oli, siis läksivad nad ikkagi sellesamas vormis järeltulija kätte. Sellest siis ka tuleb, et niisuguste muistsete palve jäänuste sees sõnu ette tuleb, millest enam keegi aru ei saa.

Nõnda sain ma kord ühe roosiarsti käest „roosi sõnad“, millest peale paari lõpusõna midagi aru saada ei olnud. Näitasivad ladinakeelest väänatud olevat. Mõni aasta hiljem leidsin needsamad sõnad, kui ka natuke teisel näol, ühe kaarti kunsttuki seletuses saksakeelsest raamatust „Spielbuch für Knaben“, Spameri väljaanne. Roosiarst oli neid sõnu vist kellegi käest kuulnud, omal viisil välja rääkima hakanud, omalt poolt paar sõna juure lisanud ning — „roosisõnad“ olivad valmis, ilma et „tark“ isegi oleks teadnud, mis nad tähendasivad.

Sarnasel teel võib ka Gutzlaffi „Pikkeri palve“ meie juure sisse rännanud olla, kus Eesti „tark“ talle tarvitust mööda omalt poolt veel lisa juure on loonud. Donari asemel võib algalpaves väga hästi „Vodan“ seisnud olla; Pikkeri kohta ümbermuudetud, jäi ka tundmata sõna „Vodan“ — kui ka vigaselt — seisma, ilma et tarvitaja oleks teadnudki, mis ta tähendab.

„Kondo“ sõna seletab Eisen „kohaga“ ühelaadiliseks. See näitab küll kaunis märki minevat, aga vähe ühekülgne on ka seegi seletus. Kondo sõnaga ei tähendatud endisel ajal mitte üleüldiselt iga kohta, vaid nendel kohtadel, mida „kundoks“ või „kondoks“ nimetati, oli oma teatav iseäraldus. Seda näitavad meile veel praegused „Kõnnu“ nimelised maakohad. Kaks nendest leiduvad Võnnu kihelkonnas: Kõnnu küla Ahja vallas ja endine Aya-Kondo Rasina piirides, millest ka esimene vanematēs dokumentides Kondo nime kannab.

Mõlemad kohad on maisemaast laialiste, suurte metsade ning soode läbi täieste lahutatud — iseäranis on see vanemal ajal nõnda olnud. Nõndasama on lugu Viljandimaal — Suure-Jaani kihelkonnas — Kõnnu ja Lemmakõnnu taludega.

Sellest paistab välja, et vanarahvas iseäranis metsadest ja soodest piiratud, lahus olevaid maalahmakuid kondoks või kundoks nimetas. See läheb ka Wiedemanni seletusega ühte, kes „kunno“ või „konnu“ vesiseks, sigimata maaks ehk kõrbeks (Wüste) nimetab. Niisugused on ka tähendatud „Kõnnu“ nimelised maakohad muistsel ajal, enne külade ja talude pealeasumist vististe kõik olnud.

Lõpuks veel mõni sõna paari Uko ohvriaseme kohta. Ahja mõisa nurme sees — Laeva moonamajade lähedal — oli veel aasta 30 eest üks kividega piiratud ohvrikoht selgesti näha, kus vanal ajal iseäranis hobusid on ohverdatud, missugusele jumalale, ei ole teada, räägiti sõjajumalale, siiski muinasjumal „Uko“ ei ole siin ümbruses tundmata.

Teine, suurem ohvriase leidus Teriketsis, (Võnnu kõstrimaja läheduses), kuhu terve ümberkaudus ohverdavas käinud ja kus kitsesi ning sikkasi ja kõiki muid loome on ohvriks toodud.

Koha ümber on muistsel ajal ilus hiis seisnud, praegu mõned üksikud suured kased ja üks vana pärn. Ohvriplats oli nelja jaoline, keskpaigas muistse tiigi asemega, kus ohvri loomade liha loputatud. Altariks on suured kivid olnud, keskel kausi sarnase lohuga, millest kodarate kujul väikesed soonekesed välja käisivad, kuhu ohvri lihast veri sisse nõrgunud, millest siis „targad“ jumalate tahtmist uurinud. Nüüd on need altarikivid juba ammu kadunud, äraveetud ja müüri pandud. Läänste külas nägin sel ajal ka veel ühe „Uko-kivi“, kus peal vanalajal kukkesid ohverdatud ja kuhu ka muid andeid peale kantud.

„Laeva ohvriasemest“ Ahja jõe poole on maa kaunis madal ja praegu lage, aga muistsel ajal olla siin mõlemal pool jõge ja vastas oleva Rasina jõe suu ümbruses päratu laan seisnud, mida „Laiva laaneks“ kutsutud ja mis vist kuni ohvriasemeni ulatanud.

Koht on veel praegu „Laeva“ nime all tuttav.

Tallinnas, 20. detsembril 1913.

J. Ruus.

Bibliografia.

a) Raamatud :

Toimetusele on saadetud :

Jakob Schaffner, Raudne väärjumal. Tõlkinud A. H. Tammsaare. „Noor-Eesti“ kirjastus. J. Mällo tr. („Noor-Eesti“ rahvaraamatud nr. 4). 50 lk. H. 10 kop.

Anatole France. Jutud. I. Crainquebille. Mere Kristus. Prantsuse keelest Joh. Audova. „Noor-Eesti“ kirjastus. J. Mällo tr. („Noor-Eesti“ rahvaraamatud nr. 3). 48 lk. H. 10 kop.

Bernhard Kellermann, Tunnel. Roman. Eesti keele K. K. J. Ploompuu kirjastus. A. Perti tr. 80. 320 lk. H. 150 kop.

Max Eyth. Munk ja sõjamees. Jutustus Saksa talupoegade sõjast. Tallinnas, 1913. J. Ploompuu kirjastus. A. Perti tr. 80. 148 lk. H. 60 kop.

Louise Roth. Mänguõhin. Tallinnas, 1913. Ploompuu kirjastus. Felsbergi ja Tetermanni tr. 128 lk. H. 75 kop.

Jack London. Walgekihv. J. Ploompuu kirjastus. A. Perti tr. 80. 195 lk. H. 80 kop.

A. Schnitzler. Novellid. J. Ploompuu kirjastus. A. Perti tr. Tallinnas, 1913. 80. 72 lk. H. 40 kop.

Harry Strong. Saagipüüdjad. Tallinnas, 1913. Felsbergi ja Tetermanni tr. 80. 108 lk.

Rahva laulukoorid. Segakoor. Kolmas vihk. Koorilaulu sõprade toimetatud. Tallinnas, 1913. J. Ploompuu kirjastus. M. Schifferi tr. 80. 65—96 lk. H. 35 kop.

Ja an Kärner. Tähtede varjud. Luuletused. 1909—12. K. Sööti tr. ja kirjastus. Tartus, 1913. 70 lk. 8°. H. 70 kop.

O. Luts. Kevade II. Pildikesed koolipõlvest. „Noor-Eesti“ kirjastus. J. Mällo tr. 8°. 211 lk. H. 1 rub.

Peale selle on ilmunud aga toimetusele saatmata jäetud:

Lappimaalt prausti Lars Leevi Laestadiuse jutlused. Soome keelest K. H. 1913. J. P. Retsniku tr. 8°.

Meedar, M. Esivanemate teenistus Hiinas. Tallinnas, 1913. J. ja A. Paalmanni tr. 8°. 15 lk.

Mispärast peame meie pühapäeva. Tallinnas, 1913. Felsbergi ja Tetermanni tr. 8°. 16 lk.

Missioni sõnumed. Tallinnas, 1912. A. Mickwitzi tr. 8°. 32 lk.

Moskva Eesti Seltsi 1912—1913. aasta aruanne. Seltsi kolmetistkümnnes aruande aasta. Moskvast, 1913. Mamontowi tr. 8°. 19. lk.

Naljaked pildid ja lustilised lood lastele. Tartus, 1913. Leokese kirjastus. Sammuli tr. 16°. 32 lk.

Rootsi ujumise kursus. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 15 lk.

Rosny, J. H. Maakera surm. Prantsuse keelest J. Aawik. Tartus, 1913. „Postimehe“ trükk ja kirjastus. 8°.

Spurgeon. Äravalimine ja pühadus. Tallinnas, 1912. Felsbergi ja Tetermanni tr. 8°. 23 lk. H. 5 kop.

Suur köögi sõber. Koka raamat. Lihtsad, odavad, maitsevad toidud. Tallinnas, 1913. Keisleri tr. 8°. 80 lk.

Tallinna Balti puuvilla vabriku tööliste ja teenijate kaubatarvitajate ühisuse põhjuskiri. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 22 lk.

Tallinna Eesti muusika seltsi Pandorini 1912. a. aruanne. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 6 lk.

Tallinna vabatahtlikute tuletõrjajate seltsi 1912. a. aruanne. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 24 lk.

Tartu II. Laenu- ja Hoiu-Ühisuse põhjuskiri. Tartus, 1913. I. Mällo tr. 16°. 47 lk.

Tartu puutööliste kutseühisuse põhjuskiri. Tartus, 1913. I. Mällo tr. 16°. 16 lk.

Teine Läänemaa laulupidu Haapsalus 23. juunil 1913. Tallinnas 1913. J. ja A. Paalmanni tr. 8°. 24 lk.

Allo, Gustav. Vaimulik laulja nelja hääle peale, nootidega. VI. a. Tallinnas, 1913. Felsbergi ja Tetermanni tr. 8°. 260—298 lk. Hind 25 kop.

Bernauer, Rudolf ja Wolish, Ernst. Armas Augustin. Kolmevaatusline operett. Eesti keele P. Pinna. Leo Falli muusika. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 23 lk.

Eestimaa Sportiseltsi „Kalevi“ põhjuskiri. Tallinnas 1913. W. Ehrenpreisi tr. 16°. 14. lk.

Grossschmidt, O. Lõbus noore rahva seltsiline. Tallinnas 1913. M. Schifferi tr. 8°. 112 lk.

Haapsalu linnakirik. Tallinnas, 1913. A. Mickwitzi tr. 16°. 14. lk.
Haapsalu lossikirik. Tallinnas, 1913. A. Mickwitzi tr. 16°. 10 lk.
Kas sa oled uuest sündinud? Tallinnas, 1913. Felsbergi ja Tetermanni tr. 8°. 4 lk.

Kooli lauluraamat. Tallinnas, 1913. A. Mickwitzi tr. 16°. 104 lk.
Lõunanabale kõige lähemal. Nooresoo kirjavara nr. 9. Tallinnas.
1913. M. Schifferi tr. 8°. 32 lk. H. 15 kop.

Loomade töö ja oskus. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 32 lk.
Minu elu on rikkis. Tallinnas, 1913. Felsberg ja Tetermanni tr. 8°. 4 lk.

Missioni sõnumed. Tallinnas, 1913. A. Mickwitzi tr. 8°. 16 lk.
Missioni sõnumed. Tallinnas, 1913. A. Mickwitzi tr. 8°. 16 lk.
Missioni sõnumed. Tallinnas, 1913. A. Mickwitzi tr. 8°. 16 lk.
Kinni võetud, otsus ette loetud, hukka mõistetud. Tallinnas, 1913
Felsberg ja Tetermanni tr. 8°. 4 lk.

Tallinna Eesti põllutöö, käsitöö ja tööstuse Juubeli näituse nimekirj
1913. Tallinnas, 1913. Ehrenpreisi tr. 8°. 8+272+LXIV lk.

Tallinna treialite seltsi 1912. a. aruanne. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 16°. 10 lk.

Väikene pildi piibel lastele. Tallinnas, 1913. A. Mickwitzi tr. 16°. 146+2 lk.

Vangivõetud maipõrnikas. Tallinnas, 1913. Felsbergi ja Tetermanni tr. 8°. 4 lk.

Einer, H. Eesti keele õpetus algkoolidele. Tallinnas, 1913. J. ja A. Paalmani tr. 8°. 90 lk. H. 30 kop.

Flower, Vööraste mõtete lugemine. Täielik õpetus, kudas teiste mõtteid teada saada. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 48 lk.

Grünfeldt, P. Eluteelt maalt ja veelt! Lood ja laulud lastele. Tallinnas, 1913. J. ja A. Paalmani tr. 8°. 32 lk. H. 15 k.

Grünfeldt, P. Kus kõnnib kari ja kasvab mari! Lood ja laulud lastele. Tallinnas, 1913. J. ja A. Paalmani tr. 8°. 32 lk. H. 15 k.

Grünfeldt, P. Muinasajal — metsa rajal. Lood ja laulud lastele. Tallinnas, 1913. J. ja A. Paalmani tr. 8°. 32 lk. H. 15 k.

Grünfeldt, P. Ringreisul — sõidul ja seisul. Lood ja laulud lastele. Tallinnas, 1913. J. ja A. Paalmani tr. 8°. 40 lk.

Grünfeldt, P. Heal tujul — kaunil kujul. Lood ja laulud lastele. Tallinnas, 1913. J. ja A. Paalmani tr. 8°. 32 lk. H. 15 kop.

Humperdinck, Engelbert. Laulude sõnad. Hänsel ja Gretel. Adelheid Werte dramatiline muinasjutt kolmes pildis. Aleksander Trilljärve tõlge. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 19 lk.

J. K. Kui armsad on sinu hooned! Tallinnas, 1913. A. Laurmanni tr. 16°. 16 lk.

K a m p m a n n, M. Koduõpetus. Kirjutamise, lugemise, usuõpetuse ja arvamise aabits. Tallinnas, 1913. „Reval, Beobachter“ tr. 8°. 138+2 lk.

K a n n, A l e k s a n d e r. Õnne pärast. Tallinnas, 1913. Felsbergi ja Tetermanni tr. 8°. 67 lk. H. 30 k.

Kodila põllutöö masinate ja riistade tarvitamise ühisuse põhjuskiri. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 16°. 15 lk.

Kudas koosolekuid juhatada ja seltsi asju ajada. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 16°. 30+2 lk.

Lappimaalt prausti Lars Leewi Laestadiuse jutlused. 10 anne. Narvas, 1913. M. Franzdorfi tr. 8°. 111—122 lk. H. 7 kop.

Lappimaalt prausti Lars Leewi Laestadiuse jutlused. II. anne. Narvas, 1913. M. Franzdorfi tr. 8°. 123—134 lk. H. 7 kop.

Majapidaja käsiraamat majas ja aias, põllul ja laudas. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 88 lk. H. 25 kop.

Näituse reklame album. Tallinnas, 1913. A. Perti tr. 8°. 30 lk.

Paide ja Türi põllumeeste seltside II. ühise näituse nimekiri 9., 10 ja 11 aug. 1913. Paides. Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 17 lk.

Prohveti Tanieli raamat. Tallinnas, 1913. M. Schifferi tr. 16°. 31 lk.

R a s s, C. L. Kullakedrajad. Eesti muinasjutt. (Lastekirjandus nr. 1). Tallinnas, 1913. W. Ehrenpreisi tr. 8°. 16 lk. H. 12 kop.

Tähtraamat 1914. Tallinnas, 1913. M. Tõnissoni kirjastus. A. Laarmanni tr. 16°. 48 lk.

T r a k s, R. Hea lõikus. Käsiraamat väikepõllupidajatele. Tallinnas, 1913. M. Schifferi tr. 16°. 48 lk. H. 20 kop.

W i l d e, E d u a r d. Avalik kiri Eesti kirjanduse Seltsile. Tallinnas, 1913. Felsbergi ja Tetermanni tr. 8°. 16 lk.

b) Eesti ajakirjandus.

(12. novembrist kuni 31. detsembrini 1913).

Keel.

Rändaja, Keeleline hoolimatus. Post. 272. — F. Ederberg, „Keegi“ ja „kuna“. Post. 281. — Joh. Aavik, F. Ederbergi kirjutuse puhul. Seals. — Joh. Aavik, Väiksed keelelised märkused. Post. 283. — Laevastiku oskus-sõnadest. Post. 293.

Kirjandus.

M. J. E., Eesti rahva ajalugu. II. Kirjutanud H. Prants. Post. 265. — J. A., Dr. F. Ahrens, Keemia igapäevases elus. Organiline keemia. Esimene osa. Eesti keelde toimetanud J. Depman. Post. 265. — H. R., Ferdinand Karlson, Kalevipoeg ja Sarvik. Päeval. 266. — E. L., Seltskonna arvustusest. F. Karlsoni „Meie“ puhul. T. Teat. 266. —

L., Rahvaharidusetöö väljaspool kooli. I. Tal. Teat. 270. — J. Luiga, Botanika käsiraamat. Prof. Otto Schmeil. Eesti keelde M. Pill. Päeval. 273. — J. A., Lautgeschichtliche Untersuchungen über den Kodaferschen Dialekt von Lauri Kettunen. P. 276. — H. R., Sootaguse tüdruk. Selma Lagerlöfi jutustus. Eestistanud Marta Bekker. Pl. 275. — H. R., „Edasi“ kalender. 1914. Pl. 275. — H. R., Näitelava ja prostitutsion. Dr. Philos. Eesti keelde L. Kiwi. Pl. 278. — H. R., Oskar Wilde, Õnnelik kuningapoeg. Inglise keelest M. Kurs-Olesk. Pl. 278. — Bernhard Höhlbaum, Altlivlands Deutschtum. P. 278. — En, Münchhauseni imevärki juhtumised ja teod maal ja merel. Eesti keelde Anna Haawa. P. 287. — K. A. H., Uuest kirjandusest. P. 288. — Arvustaja, Eestimaa 300 aasta eest. M. Kivialune. P. 288. — Ed. H., Kirjandus. T. T. 290. — En, „Hariduse-jõululaud“. P. 290. — H. R., Kampmann, Eesti kirjanduseloopaajooned. Teine jagu. Pl. 290. — H. R., Meeleolu raamatuturul ja jõulud. Pl. 291. — L., Soovitavad raamatud. Pl. 291. — Jõulukirjandus. Rist. pühap. leht. 49—51. — H. B. R., Leeriaja mälestuseraamat. Kirjutanud G. Haller. Ristir. pühap. leht. 50. — Anna Haawa, Pessimismusest ja ilmakodanlusest meie ilukirjanduse arvustuses ning väljawaadetest. P. 290—291, 296. — J. Aavik, J. Ploompuu kirjastusel ilmunud raamatud. P. 293. — Uus kirjandus. Ristir. pühap. leht. 52. — Ed. H., K. Kotsar, Paigulised. T. Teat. 298. — Jüri Wilms, Õigusteasuline kirjandus Eesti keeles. Päeval. 299. — — — — — ise —, G. Pihlaka jõululaud. Post. 297. — Joh. Aavik, Eesti lauleilm. Post. 300. — J. H., Труды промыслово-научной экспедиции по изучению Псковского водоема. Отдѣлъ I, выпускъ 1—3, отд. II, вып. II. Post. 298. — E. L., Woog I. Tartu Päevaleht „Meie Aastasada“. 5. — H., Jõulu kirjanduselaud. T. Päeval. 5—7. — Eesti kirjandus 1913. Päeval. 294.

Ajalugu.

Eduard Klüssner, Mineviku mälestused Harju-Jaani kihelkonnast. 2 pildiga. Ristir. pühap. l. 249—251. — G. K., Endistest aegadest. Rahva mälestused Martna kihelkonnast. Päeval. 265. — A. J., Juhan Liiw †. Post. 267. — K. K., Juhan Liiwi surma puhul. Seals. 270. — V. E., Juhan Liiwi matustele. Seals. 272. — R., Ärge chitage esivanematele hauakabelid, kuna elavatel ulualustki ei ole. Seals. 272. — R., Kelle süü? Seals. 299. — Juhan Liiw †. Päeval. 367. — M. R., Ta elab. Seals. 268. — H. R., Kui see mets ei varjaks... Seals. 270. — Juhan Liiwi sängitamine. Seals. 272. — Juhan Liiwi õhtu. Seals. 278. — G. E. L., Juhan Liiwi kannatuselugu. Seals 286, 287, 289. — Juhan Liiw †. T. Teat. E. Hubel, Read mälestuseks. Seals. 267. — K. L., Mõni mälestus Juhan Liiwist. Seals. 270. — J. M., Mahajäetu. Seals. 268. — Jüri Wäimees, Port-Kunda tsemendivabrik. Piltidega. Perekonnal. 47. — J. Martson, Liplapi majapidamise- ja aiatöö-kursused. Piltidega. Perekonnal. 46. — M. J. Eisen, Eesti kirjandus poolesaja

aasta eest. Seals. 48. — J. Tõnisson, Heinrich Koppel. 50. sünnipäeva puhul. Pildiga. Wirmalised. 1. — A. Jürgenstein, Sünnipäev Kurgjal. Isiklikud mälestused C. R. Jakobsonist. 2 pildiga. Wirm. 1. —

Kodumaa pildid.

Rakvere Eesti Hariduse Seltsi uus maja. Perekonnal. 47. — Tamsalu lubjavabrik. Lelle klaasivabrik. Seals. 49. — Kaks uut maa-seltsimaja. Seals. 50. — Domkino Eesti asutuse leeripoisid. Seals. 50. — Mõned ülesvõtted kunstnik Hans Laipmani ateljeest. Seals. 52. — Pildid Wiru-Nigulast. Külaline. 46. — Hans Ots. Seals. 46. — Juhan Liiw. Seals. 46. — Antsla laulu- ja näiteseltskond. Seals. 49. — Tallinna E. Põllum. Seltsi liikmed Kiievis õpereiul. Seals. 49. — Eestimaa Rahva-hariduse Seltsi õhtukursistid. Seals. 50. — Rapla Kaubatarvitajate Ühisus. Seals. 50. — Dr. Heinrich Koppel. Seals. 52.

Ilukirjandus.

Mr., Ara varasta! Päeval. 270. — J. Õwikilla. Anidetants. Post 281. — Ni-kri, Kuidas ma Mari juures käisin. Päeval. 283. — Joh. Üksi, Luupainaja. Post. 289. — Rändaja, Teine. Perekonnal. 45—46. — Kusta Toom, Karjapoiss Jaan. Seals. 50. — Traur, Wana aasta õhtune äpardus. Seals. 52. — J. Mändmets, Kadunud vari. Külaline 48. — Axel Äru, Enesetapja. Seals. 50. — A. Weiler, Kui Jumal aitab. Seals. 51. — M. E. K., Jõulupuul. Seals. 51. — A. K., Neiu Juuli jõulu-õhtu. Seals. 51. — Axel Äru, Mälestused. Seals. 51. — A. W.—pe, Kooliõpetaja jõulumõtted. Seals. 51. — J. Mändmets, Jaan King. Seals. 51. — J. Mändmets, Noora. Seals. 52. — A. Weiler, Ma seisan üksi kesk lagedat põldu. Seals. 52. — J. Tõnisson, Ema. Wirmalised. 1.

Üks Eesti silmapaistvamatest raamatukaupmeestest ja kirjastajatest, Gustaw Pihlakas Tallinnas, pühitseb 5. veebruaril oma 50. aastast sünnipäeva. Kolmkümmend viis aastat on herra Pihlakas Eesti raamatuturul tegev olnud ja ise peale paarisaja raamatu kirjastanud. Ta alustas praegust äri kui väike rändav kastimees, käis laadalt laadale ja vedas rahvale sagedasti kojugi kirjandust kätte. Ajajooksul on tal ettevõtmise vaim ja aineline jõud sedavõrd kasvanud, et oma äri suureks lugupeetud kaubamajaks võis laiendada, milles ligi paarkümmend inimest teenistust leiavad. Peale kaupmeheliku ustavuse on herra Pihlakat vist veel tema haruldaselt külmavereline ja aeglane loomus edasi viinud. Mis aga kirjanduse edenemise kohta iseäranis tähtis, — Pihlakas on enese äri laiendamiseks ka kirjanikkude lõikust tähtsalt suurendanud. Juhan Liiw sai 20 aasta eest oma novelli „Wari“ eest Pihlakalt 35 rbl. Ja oli veel õnn, et Pihlakas seda kirjastas, sest veel praegu pole selle esimese trüki müümine lõpule jõudnud. Eduard Wilde teoste kogu eest maksis Pihlakas juba 2000 rbl. ja aitas kirjaniku seega kitsast ja kibedast ajast üle. Nii võib solidne kirjastuse-äri tähtsaks teguriks kirjanduse alal saada. Soovime herra Pihlakale tema sünnipäevaks ja äri laiendamiseks õiglaselt õnne!

Eesti Kirj. toim.

Ühe suure ja paksu raamatu ees istudes.

Jah, suur ja paks on see raamat; ta peab ju 20 aastat vastu pidama, sellepärast on ta nii kogukas. Kuldtähtedega on temale ta nimi kaane peale trükitud, aga — piibel ta ei ole. Olen tema ise kirjutanud. Seitse aastat olen tema kallal vaeva näinud, aga valmis ta ei saa, ikka tuleb midagi maha kustutada ja ikka jälle midagi juure kirjutada. Te mõtlete, sellepärast, et raamatut paremaks teha? Oh ei, nõnda ei ole mitte. Kõik see mahakustutamine ja juurekirjutamine ei seisa sugugi minu võimuses; seisaks see minu võimuses, oleks seda raamatut mitu paksu köidet.

Raamat, millest kõnelen, on Eesti Kirjanduse Seltsi liikmete nimekiri. Maha kustutan sealt seest kurvalt nende nimed, kes surma läbi lahkunud, ja nukralt nende nimed, kes kaks aastat liikmemaksu ei ole maksnud. Juure kirjutati suure heameelega nende nimed, kes uult selle Seltsi liikmeks astuvad. Tulevad aasta jooksul — ümarguses summas — 100 nime kustutada ja 100 juure kirjutada, võite arvata, et raamat õieti kirju on.

Teda lehitsedes mõtlen ma kõige pealt nende peale, kelle nimed seal sees ei seisa. Nagu kõikide meie — kirjanikkude nimed ammu mitte. Kirjanikud, need on rahutu sort inimesi, kes kunagi sellega ei lepi, mis teised teevad, on kangesti hellad inimesed, kes, kui nendega tegemist tegema lähed, mõnikord närviliseks saavad ja siis mürgelt teevad, nagu oleks tõesti midagi katki. Et mind ennast ka mõned selle sordi inimeste sekka loevad (ametivennad muidugi mitte), siis võin sellest julgusti kõssata. Suur hulk meie kirjanikke ei ole Kirjanduse Seltsi tegevusega rahul ja jäävad sellepärast nagu tõrges-lapsed Seltsist eemale, kuna neil ometi kerge asi oleks Seltsi astuda ja seal — sõnakad nagu nad on — ennast maksma panna, ennast asemikkude-kogusse ja eestseisusesse valida lasta ja siis kõik oma tahtmise järele toimetada. Aga nemad ei tee seda, jäävad eemale ja nurisevad ainult. Siis muidugi ajavad teised Seltsi asju nii hästi või halvasti kui mõistavad. Ei tröösti palju, aga tänuga tuleb siiski tähendada, et nii mõnigi meie kirjanik, olgugi et ta liikmeks-astumise poolest Seltsi boikoteerib, Seltsi koosolekuid sageda sõnavõtnise läbi ometi elavamaks teha aitab. Saame siis nende otsuseidki eneste kohta kuulda, kui me ka nende poolehoidmist võita ei suuda.

Ma mõtlen siis veel kõigi nende peale, keda kirjandus huvitab ja — kes ka Kirjanduse Seltsi liikmed ei ole. Meil on nüüd — nagu tõsi-eestlastel ikka — kolm pea ühesugust seltsi: Eesti Kirjanduse Selts, Tallinna Rahvahariduse Seltsi Kirjanduse haruselts ja Kirjanikkude selts „Noor-Eesti“: teed mitmesugused aga seesama vaim. Ja tööpõldu kõigil laialt. Kui kõigi nende kolme seltsiliikmete arv kokku võtta — maha arvatud need, kes ehk ühtlasi igalpool liikmed on — kas saame 2000 hinge? Võib olla, et saame, ei tea selgesti, kuid — enam ka mitte. Aga Saksa.

Selts oma 30—40,000 liikmega? — Mis te räägite, et meie ka oma maad ja rahvast armastame! Kui me seda ka ehk teeme, üles ei näita me seda mitte.

Kas Eesti Kirjanduse Selts, kui kõige vanem neist nimetatud kolmest, tõesti suurem ei võiks olla, kui ta on: umbes tuhat ja paarsada liiget? Minu raamatus seisavad küll üle 1700 nime, aga — sellest pärast. Kas juba meie rahva auu ei nõua, et see selts liikmete arvu poolest suurem peaks olema? Silm jääb hulga tuttavate nägude ja nimede peale peatama — miks Teie Eesti Kirjanduse Seltsi liikmed ei ole? Jääb peatama veel mitukümmend kord suurema, meie intelligentlikkumate inimeste peale, kelle nägusid ei tunne ja nimesid ei tea, kellest ainult tead, et ta tõesti olemas on — ja igalt üksikult tahaks küsida: Miks Teie — maa sool — enesele kohuseks ei tunne Kirjanduse Seltsi astuda, meie kirjanduse tõstmiseks ivakese kaasa aidata, kui ka üks nendest, kes meie maad ja rahvast armastavad? Liikmemaks ei ole ju kuigi suur, ainult 2 rbl. aastas. Seda ära anda ei tee Teile ju midagi välja — mis Te arvate?

Ja kui Teiegi üks nendest olete, keda Seltsi senine tegevus ei rahusta, ei ole ju rohkem vaja kui kindel salk ühämõttelisi Seltsi peakoosolekule tulla ja valimistel oma mõtted maksma panna. Et Eesti Kirjanduse Selts kõigi meie parteide ja voolude vahel erapooletu on katsunud olla, seda ehk peaks tõeks tunnistatama.

Ja kes leiab, et Selts seitsme aasta jooksul paraku palju ei ole jõudnud ära teha — tulge! pange käed külge. Tööd on palju ja tegijaid vähe. Seltsi käed on lahti vastu võtma neid, kes midagi teha jõuavad ja teha tahavad. Tulge!

Ja nüüd liuglevad mu mõtted nende poole, kelle nimed mu raamatus seisavad. Neid on üle tuhat seitsesada, talusulasest Heinastes alates kuni ühe parunini Viljandimaal — müts maha mõlemate eest.

Minu raamatus seisavad kõik üleval, kes ka kõiges 1 rbl. seitsmeaasta jooksul maksnud. Seal on hulk nende nimesid, kes alles äreval ajal aastal 1907. liikmeks astusid ja kohe teisel aastal ära jäivad — vaimustuse õletule-mehed. Nende nimesid, kes Seltsi liikmeks astunud, aga liikmemaksu sugugi maksnud ei ole, nende nimesid raamatus enam ei seisa. Nad on Seltsile ainult kulu teinud, nende nimesid pidi paar aastat aastaraamatus trükitama, neile teateid ja meeletuletusi saadetama ja selle juures postikulu kantama, enne kui nende nimed jälle kustutada võidi. Sellepärast ongi tarvis, et liikmete soovitusel liikmemaks kohe ära maksetakse.

Nüüd mõtlen ma nende peale, kes aastat 2—3 liikmemaksu on maksnud ja siis ära jäänud. Kehvuse pärast ei ole see mitte sündinud, hooletus on süüdi. Rändav raamatukaupleja Märt Tamm tuleb iga aasta ja toob oma liikmemaksu ära, temal on vististe raskem 2 rbl. aastas ära anda, kui mõnelgi teisel, aga ta ei jäta. Kuis oleks, Teie äräjääjad, kelle nimed minu raamatus alles üleval, kui astuksite niisamahästi kui uuest,

liikmeteks ja hakkaksite jälle aastamaksu maksuma? Kas või hakkaksite eluaegseteks liikmeteks ja saadaksite korraga 25 rbl. ära, siis ei oleks iga-aastase maksimisega jändamist — Teie hulgas on küllalt neid, kes seda võivad. Aga kui Te ka kahe rubla kaupa jälle maksuma hakkate, saab raamat ennast väga rõõmustama.

Kui rõõmsalt vaatab minu silm liikmete nimede peale, kellel aastamaks kuni tänavuseni tasa! Ei ole meeletuletuste saatmist vaja, ega midagi. Ei ole ju kerge — mõtelge ise — mõnele sajale meeletuletusi saata ja adressisid otsida. Tüütav ja igav asi, nukrus selle juures veel arvamata.

Tänumeelega mõtlen oma truude abiliste, hoolsate Seltsi usaldusmeeste peale maal ja linnades. Kui mehi ei oleks, nagu Boesberg Moskvas, (Peeterburis oli ka hoolas usaldusmees, aga nüüd on ta väsinuks jääma hakanud), Lokko Riias, Busch Tallinnas, Karu ja Küng Pärnus, Otter Narvas, Seljamaa Rakveres, Seen Viljandis, Mõtus Võrus, Strandberg Türil, Leppik Põltsamaal, Sumberg Mõisakülas ja palju teisi, ei jõua ju kõiki nimepidi nimetada, oleks Seltsi liikmete nimekirjas nimesid vististe hulga vähem ja võlgnejaid maksumaksjaid palju enam. Kui see minu teha oleks, ma asutaks hõbedast ja kullast shetoni, mida Selts neile oma usaldusmeestele jagaks, kes Seltsi kasuks palju vaeva näinud ja näevad.

Raamatu lehitsemisel mõeldud mõtted on kõik ära öeldud, süda ihkaks veel midagi ütelda: Koguge Seltsile uusi liikmeid, aidake Selts, kuukirjale uusi tellijaid võita. Meie raamatukogud ja lugemise-ringkonnad, kodumaalt kaugel olejad, mis Te viibite?

Meel on murelik! Seltsil on niipalju tööd pooleli, pooleli ja alles alustamatagi! Pooleli: „Õigekirjutuse sõnaraamat“, „Eesti XIX. aastajal“, Juhan Liivi nimelise kirjanikkude toetamise kapitali asutamine, ükskõik kuhu see kapital teiste kirjanduse seltsidega ühel nõuul asutatakse, kas Eesti Kirjandusseltsi juure, omal jalal seisvana, või Peeter Hellati kunstnikkude-kodu talu juure — tööd niipalju, tegijaid ja rahalist jõudu nii vähe. Kes aitab kaasa?

Eesti Kirjanduse Seltsi laekahoidja.

Eesti Rahva Museumi poolt.

I. Astuge Museumi liikmeks!

Meie vanem kultuura on kadumas.

Ajaloolised tingimised on niisugused olnud, et meie rahvusline kultuura mitte kuigi kõrgele ei ole suutnud edeneda. Enne seda tulid välised mõjud, mis meie omapärase edenemise kängu panid. Võõrad eeskujud on nii võimule pääsnud, et meil meie vanemast kultuurast ainult veel riismed järel on. Veel mõni aasta ja meil ei ole neidgi enam.

Mis rahva loodud, on rahva hingest välja kasvanud. Rahvaluulest ja -viisidest leiame peegeldusi oma tumedast minevikust, vabaduse-püüdeid,

hinge salajamaid soovisid. Siin on terve meie esivanemate mõtteilm koondatud. Rahvariided, ehted, ilustatud tarbeasjad, ehitused jne. kõnelevad meie esivanemate maitses, ilutundest. Ei või ütelda, et see labane oli. Võõrad asjatundjad annavad väga kiitvaid otsusi meie rahva tööde kohta.

Meie kohus on meie esivanemate vaimusünnitusi mitte kaduma lasta minna. Meie peame oma esivanemate elu võimalikult põhjalikult tundma õppima, peame katsuma sealt edasi ehitada, kus edenemine seisma jäänud. Loomulik edenemine on ainult siis võimalik, kui rahva minevikku tuntakse.

Meie tunne aga oma rahvast ja tema minevikku liig vähe.

Eesti rahvateaduse igakülgse edendamise otstarbel on Eesti Rahva Museum asutatud. Museum asutati meie väsimata „vanavara“ korjaja Dr. J. Hurti mälestuseks. Noore ühisuse esimeseks ülesandeks oli rahvateaduslise museumi ja täieliku raamatukogu asutamine. Museum algas oma tegevust 1909. Et aga esialgselt mõte kaunis võõras oli ja vähe inimesi leidis, kes uue asutuse kõrgest ülesandest aru saades liikmeks astusid ja ka väljastpoolt kasinasti toetust tuli, siis ei saadud paaril esimesel aastal tegelikult suurt ära teha. Tehti seletavate kirjutuste ja üleskutsete abil tööd museumi mõtte tutvustamiseks. Aastal 1911, kus ühistegeliste rahaasutuste poolt abi saadi ja Eesti näitusel Tartus ja Tallinnas „museumi lille“ müüdi, sai ainelise vanavara korjamine kindlamale alusele. Võidi 20 korjajat välja saata, asju oli aasta lõpul koos 4000 ümber. 1912. läks korjamisetöö täies hoos edasi, korjajaid oli ligi 50, asju umbes 5000 uut nummert. 1913. aasta algul võeti palgaline kogudehoidja ametisse; sest töö oli juba nii suureks kasvanud, et vabatahtlike jõududega valmis ei saadud. Museumi juhatuse palve peale andis Tartu linnavalitsus linna majas maksuta ruumisid Museumi kogude jaoks. Ruumid on küll kaunis avarad, aga Museumi kogud on nii suureks kasvanud, et neid kaugeltki antud ruumidesse ära ei jõua mahutada; ka on ruumid tulekardetavad. Siin on ainuke väljaaitaja Museumi tarviduste järele ehitatud maja. Mulluse aasta korjandusi juure arvates (kus üle 100 korjaja töös oli) on Museumi rahvateadusline kogu tublisti üle 15.000 numbri suur.

Raamatukogu korraldusega ei ole veel suudetud algust teha. Museumi valitsuse palve peale kingiti Museumile Tartu ja Tallinna tsensorite mitmetuhande raamatulised arhiivid. Eesti Üliõpilaste Selts on oma eestikeelse raamatukogu (umbes 14.000 raamatut) Museumile lubanud. Tähen-datud raamatute korraldamine ja uute muretsemine on töö, mida enam edasi ei tohi lükata.

Meie vanemad ehitused on varsti täiesti kadunud. Iga aastaga lõhutakse neid maha ja ehitatakse uusi asemele. Mis üle jääb, hävitab tuli ja ajahammas. Kui veel midagi siin päästa tahetakse, siis peab kõige lähemas tulevikus vabaõhu museumi asutamist ette võtma.

Ainelise vanavara poolest — seda korjab Museum süstematiliktult kihelkondade kaupa — ei ole veel kaugeltki kõik kodumaa nurgad läbi käidud. Ka siin on tööd veel palju ees.

Kõik see nõuab kulu! Korralikud väljaminekud kasvavad järjest.

Mujal saavad museumid suuri abirahasid riigi ja omavalitsusliste asutuste käest.

Eesti Rahva Museumi korralisteks sissetulekuteks on liikmemaks. Kahjuks on Museumil liikmeid seni nii vähe, et liikmemaksust kuigi palju kulusid kaetud ei saa.

Meie ei jõua oma tööga edasi, kui mitte appi ei telda. Avitada võib liikmeks astumisega, raha kinkimisega, testamendis raha määramisega jne.

Liikmete arv peab mitmekümne võrdseks kasvama, ainult siis võib Museum oma ülesandeid jõudsamalt täita.

Palume nende inimeste adressisid Museumi juhatusele teatada, kellest Museumiliiget loota on. Soovitav on, et Museumile võimalikult rohkem sõpru leida katsutaks selles mõttes kihutusetööd tehes.

Museumi liikmemaks on aastas 3 rbl., eluaegne liikmemaks ühekordselt 45 rbl.

Astume ühisele tööle! Ühinemine teeb tugevaks!

Eesti Rahva Museum.

Täh.: Sellekohased raha ja muud saadetusel palume adresseerida:
Eesti Rahva Museum, Tartus.

II. Teadustuseks neile, kes Eesti Rahva Museumile ainelist vanavara korjavad.

Museumi juhatusele kavatakse võinädalal (15. veebr.) Museumi liikmete üleüldist aasta-koosolekut kokku kutsuda, kus muu seas ka aru antakse minevase aasta (1913) ainelise vanavara korjamise kohta; on ju see töö praegu Museumi tähtsam ülesanne.

Kuna paljude ainelise vanavara korjajate töö tagajärgede ja reisinähtuste üle teated puudulikud on ehk täiesti puuduvad, siinjuures paljud oma elukoha muutnud on, siis palub E. R. Museumi korjamise toimekond kõiki korjajaid (ka kohalikka maal) Museumile oma tegevuse üle võimalikult kohe teateid saata. Soovitav oleks muidugi täieline tegevuse aruanne, mille kokkuseadmise üle „Juhatuskirjades“ (II trükk) näpunäiteid võib leida. Ei jõuta aga täieliku aruandega valmis, siis oleks ka lühem mõnerealine teadaandmine palju tänu väärt.

Paluksime ka neid korjajaid ja usaldusmehi seda teadustust tähele panna, kes Museumilt mitte korjamise raamatuid pole saanud.

Reisikirjelduses oleks peaaesjalikult ära tähendada:

1) Kus (kihelkonnas, vallas, külas) korjati?

- 2) Millal korjati (aasta, kuu, päevad) ?
 - 3) Kes korjasid ?
 - 4) Kas terve kihelkond talu-talult läbi käidud ?
 - 5) Missugused kohad (vallad, külad, talud) jäid käimata ?
 - 6) Kas läbikäidud osasse asju saamata jäi ? Kuhu jäi (talude ja asjade omanikkude adressid) ?
 - 7) Mis asjad jäid saamata ? Nende ligem kirjeldus.
 - 8) Miks jäid saamata ? (Taheti mälestuseks hoida, ei olnud omanikku kodus, nõuti liig kõrget hinda, kui palju nõuti ? jne.)
 - 9) Kas kihelkonnas korjatud riie test saab terveid kohalikka ülikondasid kokku seada ?
 - 10) Missugused ülikonnad või ülikonna üksikud osad puuduvad ? (Pruudi ülikond, nooriku ülikond jne. jne.)
 - 11) Missugused olla puuduvad osad olnud ? Kas on kedagi, kes neid mõistaks ehk teha ?
 - 12) Kas olid rahvariided veel tarvitusel, või hoiti ainult kirstuvarana ?
 - 13) Missuguseid iseäralisi tööriistu ei leidnud korjajad mitte, mis aga enne küll tarvitusel on olnud ?
 - 14) Missugused algupäralised ehitused puutusid korjajatele iseäranis silma ? (Elumajad, laudad, aidad, saunad, kojad, koopad, küünid, kaevud jne.) Kes oskab nendest mudelid teha ?
 - 15) Missugused on kihelkonna elanikud (pikad, lühikesed, mustajuukselised, valgejuukselised jne.) ?
 - 16) Kuidas võeti korjajaid vastu ? Kes näitasid iseäralist abi üles ?
 - 17) Missuguseid riideid kantakse praegu (suuremalt jaolt oma tehtud, ostetud, missugune värv paistab kõige sagedamini silma jne.) ?
 - 18) Kui suured olid reisikulud (asjade ostuhinnaks, muud välja minekud, jne.) ?
 - 19) Teised korjaja tähelepanekud.
- Neid küsimisi peaksivad korjajad ka edaspidi tähele panema.
 Palve lahket täitmist loodab E. R. Museumi ainelise vanavara korjamise toimekond.

III. Eesti Keskraamatukogu asjus.

Hiljuti avaldas Museumi juhatus kirjastajatele, ajalehetoimetustele, trükikojaomanikkudele jne. üleskutse, et nad kõigist oma kirjastustest, väljaannetest ja trükitöödest, mis Eesti keeles ilmub, vähemalt ühe eksemplari Museumi juures asuva Keskraamatukogule saadaksid, seda omale alaliseks vabatahtliseks kohustuseks tehes. Seni on kahjuks õige vähesed seda üleskutset tähele pannud. Nähtavasti ei ole ettevõtte tähtsus veel küllalt selge. Iseäranis oleks ajalehe väljaandjatel põhjust lehti Keskraamatukogusse saata, sest tihti ei leidu isegi ajalehete toimetustest enestelt vanemaid aastakäikusid enam, kuna aga ajalehete alleshoidmine just ka ajalehe toimetusele omale väga tähtis ja tarvilik on.

Mõned kirjastajad ja ajalehetoimetused on oma väljaandeid juba kinkinud ehk kinkida lubanud. Ajalehtedest tuleb Museumile praegu: „Päevaleht“ Tallinnast ja „Uusleht“ Narvast, kuna „Postimees“ ja „Ristirahva Pühapäevaleht“ aasta lõpul terve aastakäigu köidetult anda on lubanud. Peale selle on oma kirjastusi kinkinud:

Kirjastuse-ühisused „Noor-Eesti“ ja „Maa“ kõik oma kirjastused, K. E. Sööt 66 rmt., J. Reevits Tartust 30 rmt., Eesti Põllutöö-kirjanduse Ühendus 7 rmt. (kõik oma kirjastused), Tallinnamaa Kooliõpetajate Vastastikku-Abiandmise Selts 12 rmt., Pihlakas Tallinnast 2 rmt., J. Ploompuu Tallinnast 2 rmt., J. Ilves Tartust, 3 rmt., A. Reevits Viljandist, 3 rmt., „Postimehe“ toimetus, üle 200 rmt., hulk lendlehti, ajalehti ja trükitöösid, K. K. Leiloph Kilingi-Nõmmelt, 3 rmt., J. Kärner Tallinnast, 2 rmt.

Oma kirjastusi on lubanud anda: Kirjastuse-ühisus „Postimees“, K. Jaik Tartust, H. Leoke, A. Tõllasepp ja Peet Viljandist.

Lahkeid andjaid ja lubajaid tänades julgeb E. R. Museum loota, et nendele hulk järeltegijaid tuleb. Meie trükikojad, kirjastajad ja ajalehetoimetused peaksid kõik asjast tõsiselt kinni hakkama.

Eesti Rahva Museum.

Teatus Eesti Keskraamatukogu asjus.

Eesti Üliõpilaste Selts Tartus oli omale ülesandeks seadnud täielikku eestikeeliste ja Eesti elusse puutuvate võõrakeeliste raamatute kogu asutada ja on selle mõtte täidesaatmisel mitmelt poolt lahkelt toetust leidnud. Nüüd oleme oma raamatukogu Eesti Rahva Museum'ile edasi annud, kellel võimalik on asja laiemale alusele seada ja palume kõiki Eesti Keskraamatukogule määratud saadetusi otsekohe Museumi kätte juhtida. (Adress: Tartu, Gildi uul. 8.)

17. I. 1914. Tartus.

Eesti Üliõpilaste Selts.